

На межі повної ескалації

Конфлікт між Ізраїлем та його противниками загострюється вже давно. Убивство лідера ХАМАС Ханії може затягнути регіон у прірву.

Якби хтось запропонував зняти серіал Netflix на основі подій, що відбулися 7 жовтня 2023 року, цей сценарій майже напевно відхилили б як надто гротескний і абсурдний. У світовій історії рідко трапляються настільки драматичні події, як на Близькому Сході за останні десять місяців. І це може бути лише прелюдією до того, що ще станеться.

Поки весь світ заворожено стежив за Ліваном, де Ізраїль і «Хезболла» готувалися до нової ескалації, єврейська держава завдала удару по Тегерану. У самому серці іранської столиці, центрального вузла антисіоністської осі опору, був ліквідований Ісмаїл Ханія, політичний лідер ХАМАС. За одну ніч у Бейруті й Тегерані загинули «номер 3» «Хезболли» і «номер 1» ХАМАСу. Це найбільший тріумф Ізраїлю з 7 жовтня. І водночас ця перемога, як колись убивство Франца Фердинанда, загрожує підштовхнути весь регіон до великої війни.

Досі регіональна ескалація, за винятком Гази, де справді вирує війна, слідувала чітко вивіреним хореографії. Противники загрозово танцювали один навколо одного, зіштовхувались, але намагалися уникнути повномасштабної ескалації. Майже одночасний удар у саме серце «Хезболли» та Ісламської Республіки дав зрозуміти, що жоден ворожий лідер не може почуватися в безпеці. Це остаточний виклик. Якщо ворогуючим сторонам у Бейруті й Тегерані все ще не вистачало аргументів, Тель-Авів підніс їх на срібному блюді.

Крім символізму, виникає питання про стратегічну користь таких цілеспрямованих убивств. Якщо судити з минулого, вона невелика. У 2004 році Ізраїль убив шейха Ахмеда Ясіна, на той момент духовного лідера ХАМАС. Відтоді організації вдалося перемогти на палестинських виборах, повністю контролювати сектор Газа, вторгнутися в Ізраїль 7 жовтня 2023 року і занурити весь регіон у хаос. ХАМАС точно не став слабшим. Ханію також можна замінити.

ХАМАС – це ідеологічне об'єднання, а не організація з одним лідером. Девіз «Диявол, якого ти знаєш» вважався найкращим варіантом. Те, що слідує за цим, часто не є кращим і вже точно не більш поміркованим. Найбезпосереднішим бенефіціаром тимчасового вакууму на чолі терористичної організації є вищий лідер ХАМАС у Газі Ях'я Сінвар у його імперії тунелів, що руйнується.

Ханія був політичним головою фракції, що веде переговори, і, напевно, з ним ця опція померла назавжди

Унаслідок тегеранського інциденту переговори, а разом із ними й надії на припинення вогню, кінець страждань мирного населення та можливе звільнення заручників із пекла Гази, найімовірніше, призупинено. Ханія був політичним головою фракції, що веде переговори, і, напевно, з ним ця опція померла назавжди. Звісно, це на руку Біньяміну Нетаньягу, який лише кілька днів тому у Вашингтоні під оплески американських законодавців оголосив «повну перемогу» своєю метою. Це також поразка адміністрації Байдена. Президент, який йде, принаймні публічно, доклав чимало зусиль для деескалації ситуації на Близькому Сході та насильства в Газі через переговори. Стратегія «ведмежих обіймів» з метою м'яко, але наполегливо схилити ізраїльського союзника до поступок, не спрацювала. Убивши Ханію в Тегерані, Тель-Авів відкрито ризикує великою ескалацією.

Цим убивством Ізраїль також посилає чіткий сигнал палестинцям. Ніякого ХАМАС, ніяких переговорів, ніяких політичних перспектив. Підкорення або смерть – ось політичний вибір, що стоїть перед палестинцями. Лише два тижні тому Кнесет остаточно поховав рішення про дві держави. Світ щодня стає свідком систематичного знищення всіх людських і природних ресурсів у Газі. Абсолютно незрозуміло, яке життя чекає на два мільйони травмованих жителів після досягнення «повної перемоги». Тим часом на Західному березі Ізраїль дозволяє правим екстремістам на кшталт Бен-Гвіри і Смотрича керувати ситуацією. Тут також щодня зростають ненависть і насильство.

Боротьба з тероризмом – і тут не повинно бути жодних ілюзій – постійно породжує новий тероризм, створюючи собі виправдання і тим самим нескінченно себе продовжуючи. Ефективна боротьба з

екстремізмом можлива тільки в тому разі, якщо існує політична перспектива, яка позбавляє його коріння серед населення. Відмовляючись від цієї перспективи, Ізраїль і його союзники підривають усе помірковане. Війна в Газі слугує гігантською програмою рекрутингу для ХАМАС та інших угруповань. Незважаючи на удари, яких завдають терористичні організації, вони здаються єдиними, здатними діяти проти Ізраїлю, тоді як арабські режими виглядають безсилими.

Масштаби насильства в Газі також оголюють лицемірство Заходу

Масштаби насильства в Газі також оголюють лицемірство Заходу. Західні цінності постають тут як співучасники діяльності, яка суперечить усьому, за що вони ратують у своїх добрих промовах. Замість боротьби цивілізації з варварством те, що відбувається на Близькому Сході, дедалі більше нагадує битву між варварствами.

Головне питання, з яким доводиться стикатися прихильникам стратегії чистого насильства в боротьбі з ісламістським екстремізмом, – наскільки ефективною вона може бути в довгостроковій перспективі. Ісламісти живуть за рахунок насильства і мають бінарне уявлення про політику як про боротьбу добра і зла. Щойно вони стикаються з повсякденними проблемами, вони зазнають поразки. З погляду ХАМАС, жорстока атака 7 жовтня може бути витлумачена і як втеча від рутинної політики. Те ж саме стосується Ісламської Республіки Іран, чії гасла давно вже здаються її власному населенню порожніми і лицемірними. Новий регіональний конфлікт діє як заряд бадьорості для стомленого режиму.

Змусити цих акторів вступити в боротьбу – означає надати їм бажане. «Ми любимо життя, вони люблять смерть» – таким було гасло в перші роки глобальної війни з тероризмом. Зрозуміло, в той час противниками були лише відчайдушні бойовики «Аль-Каїди», а не набагато потужніша терористична мережа з центром у Тегерані. Проте те ж саме можна сказати і про ХАМАС, «Хезболлу» і хуті: їхня готовність іти на жертви набагато вища, ніж у всього Заходу. Що таке 30 тис. загиблих мирних жителів, а можливо, і 300 тис. проти довгострокової мети завоювання Єрусалима? Це мислення в інших категоріях. У світі, де мученицька смерть вважається за щастя, ніхто не боїться загинути в бою. Це не означає, що ці актори – самогубці або нездатні до політики. Це означає, що стратегія, яка робить наголос на військовий бій та ігнорує політику, пробуджує інстинкти, що розпалюють ескалацію.

Убивство Ханії, який був «гостем держави» на території Ірану, є принизливим ударом по Ісламській Республіці. Воно ставить під сумнів здатність Ірану гарантувати безпеку своїх власних високопосадовців, включно з Верховним лідером, з яким Ханія зустрічався напередодні смерті. Це чинить на режим величезний тиск, причому не тільки з боку його власних прихильників, а й союзників по «осі», яким тепер наочно продемонстрували, що Тегеран не може гарантувати їхню безпеку навіть там, де він нібито здійснює абсолютний контроль. Алі Хаменеї вже оголосив про помсту за смерть «дорогого гостя».

Цим нападом Ізраїль також підриває іранську стратегію стримування. Тегеран відповів на ізраїльську атаку на іранське консульство в Дамаску 13 квітня 2024 року безпрецедентним прямим ракетним ударом і атакою безпілотників по Ізраїлю. Зрозуміло, ця відповідь була інсценуванням із тижневою підготовкою, щоб зберегти обличчя і водночас уникнути повної ескалації. Таким чином, вона стала вдалим *виходом із становища* для обох супротивників. Чи повториться подібне «шоу» тепер – більш ніж сумнівно.

Таким чином, Близький Схід переживає найнебезпечніший момент із середини жовтня, коли США змогли запобігти ізраїльському превентивному удару по «Хезболлі», уникнувши масштабного конфлікту. Якщо прихильники логіки відплати зараз візьмуть гору в Тегерані та «Хезболлі», а також зважаючи на готовність ізраїльського уряду до ескалації, ситуація може стати критичною. Добре вивірена хореографія зникне. Ізраїль та іранська вісь опору опинилися в небезпечній грі, в якій обидві сторони насправді не хочуть відкритої війни, але йдуть на дедалі більший ризик, щоб переконати своїх супротивників поступитися.

З урахуванням складної ситуації у Вашингтоні, не варто надто сподіватися на деескалацію з боку США. Вбивства в Бейруті та Тегерані навряд чи сталися без згоди США, незважаючи на їхні заяви про незнання. Надія залишається лише на те, що більш раціональні уми в осі опору візьмуть гору. Абсурдно і неймовірно? Для серіалу на Netflix – цілком.

Маркус Шнайдер

Бейрут

Маркус Шнайдер (Marcus Schneider) очолює Регіональний проєкт Фонду ім. Фрідріха Еберта на підтримку миру та безпеки на Близькому Сході, розташований у Бейруті (Ліван). Раніше він працював головою Представництв Фонду в Ботсвані та на Мадагаскарі.

